

NAVOIY SHAHRINING ARXITEKTURA

Islamova Dilnoza Gayratovna
“Arxitektura nazariyasi
va tarixi” kafedrasida katta o'qituvchi

Xikmatova Baxora

“Shaharsozlik va landshaft arxitekturasi” mutaxassisligi magistranti
Samarqand davlat arxitektura-qurilish universiteti, O'zbekiston

Annotasiya

Ushbu maqola O'zbekistonning yangi sanoat shahrining zamonaviy shaharsozlik talablariga to'liq javob berilishini, sanoat zonalari, turar joylar, jamoat joylari, transport va transport vositalarining joylashuvi, shahar ekologiyasi, arxitekturasini qamrab oladi.

Annotation: This article fully meets the modern urban planning requirements of the New Industrial City of Uzbekistan, covers industrial zones, residential areas, public places, location of vehicles and vehicles, urban ecology, architecture.

Kalit so'zlar: Sanoat zonalari, shaharsozlik, zamonaviylik, ekologiya, turar joylar, jamoat, landshaft echimlari, kompozitsion.

Keywords: Industrial zones, urban planning, modernity, ecology, residential areas, public, landscape solutions, composition.

Mustaqillikka erishilgandan keyin tarixda biriichi marotaba 1995 yilda “Arxitektura va shaharsozlik” buyicha O'zbekiston Respublikasining qonuni qabul qilindi. Ushbu qonuniy amalga oshirish va bajarish jarayonida ko'p imkoniyatlar paydo bo'ldi va shu asosda tarixni, madaniy boyliklarni, iqlimini, zilzila va umuman, hududimizga xos bo'lgan holatlarni e'tiborga olgan holda 148 ta milliy-davlat “Qurilish me'yorlari va qoidalari” ishlab chiqildi. Ta'kidlash joizki, mustaqillikning birinchi yilidan va ayniqsa, oxirgi ikki-uch yil mobaynida shaharsozlik sohasiga e'tibor kuchaydi.

Shaharlar qiyofasining o'zgarib, zamonaviylik kasb etishida O'zbekistan shaharsozlik loyihalash va ilmiy-tekshirish instituti va “Toshboshplan” mutaxassislarning salmoqli hissasi yaqqol ko'zga tashlanadi. Shaharlar me'morlar

yaratgan bosh planlar asosida qurilib, ularning markazlari zamonaviy yirik jamoat binolari, bog'-rog'lar, ansambllar majmuini tashkil etmoqda.[1]

O'zbekistonda sanoatning tez sur'atlar bilan rivojlanishi, shu bilan birga, aholi sonining uzluksiz o'sib borishi natijasida paydo bo'lgan Chirchiq, Olmaliq, Angren, Yangiyo'l, Navoiy, Zarafshon kabi qator yangi shaharlar mavjud. Yangi shaharlar qurilishining komplekslik uslubini Navoiy shahri misolida yaqqol ko'rishimiz mumkin. Buyuk shoir va mutafakkir, taraqqiyparvar davlat arbobi, ajoyib me'morlik salohiyatiga ega bulgan Alisher Navoiyning daholarga xos ijodiy faoliyatida bunyodkorlik mavzui yetakchi o'rinni egallaydi. Navoiy o'lmas asarlarida yuksak mahorat va zo'r ilhom bilan kuylagan, oddiy xalqning halol va shodiyona mehnati samarasi sifatida tarannum etgan ertaknamo shaharu kasrlar, tuprog'idan oltin unuvchi vohalar, sersuv anhoru ariqdar, cho'l nazdida oynaday yaltiragan lojuvard ko'llar bizning zamonamizda haqqoniyatga aylandi.

Ko'hna Buxoroga tutash jazirama Malik cho'lida qad ko'targan zamonaviy shaharsozlikning yorqin timsoli bo'lmish yangi shaharga ulug' Navoiy nomi berilishi teran ramziy ma'noga egadir. Samarqand Buxoro yo'li orqali yurgan yo'lovchilarning, bir xildagi cho'l va bepoyon paxtazorlar bo'ylab borgan kishilarning ko'z o'ngida birdan ulkan sanoat inshootlari va ma'muriy-jamoat binolari, uy-joy mavzellarining yorqin me'morligiga ega bo'lgan yangi shahar qiyofasi namoyon bo'ladi. Navoiy yaqinidagi Sarmish tor darasida qator qadimiy suratlar, toshlarga o'yib ishlangan rasm (petroglif) larni ko'rish mumkin. Qadimiy madaniyatdan darak beruvchi bu va boshqa barcha dalillar Navoiy shahrining bo'sh joyda barpo bo'lmaganini aytib turibdi. [1]

Axir bu joylar bir vaqtlar taraxiy Sug'ddavlati tarkibida bo'lgan. Eng qadimgi davrlarda bu joylarda katta ahamiyatga ega bo'lgan savdo-sotiq, yo'llari o'tgan bo'lib, shulardan biri tarixda ma'lum va mashxur Buyuk ipak yo'li Sharq va G'arb mamlakatlarini bir-biri bilan bog'lagan. «Zamonlar zanjiri»da qadimiy shahar Karmananing o'rni alohida e'tiborga ega. Samarqand va Buxoroni tutashtirgan, Amir Temur, Alisher Navoiy, Bobur, Mirzo Ulug'bek qadami tekkan qutlug' go'sha, ulug' tarixchi Narshaxiy asarlarida, Zahiriddin Muhammad Boburning «Boburnoma»sida o'z aksini topgan go'zal Karmana boy tariximizning durdonalaridandir. Afsuski, shahar taraqqiyoti, uning tarixiy obidalari uzoq yillar e'tibordan chetda kolib keldi. Faqat istiqloq sharafi bilan Karmananing tarixida yangi sahifa ochildi.

Karmana shahrining qadimiy shuhratini tiklash, tarixiy obidalarini ta'mirlash imkoniyatini kengaytirish, madaniy-maishiy, iqtisodiy salohiyatini yuksaltirish

1999 yil 27 mayda O'zbekistan Respublikasi birinchi prezidenti I.A. Karimov «Navoiy viloyati Navoiy shahri tarkibida Karmana tumanini tashkil etish to'g'risida farmon chiqardi.

Navoiy shahari katta mualliflar jamoasi me'morlar 1958 yilda A. Korotkov, I. Orlov va boshqalar tomonidan yaratilgan yangi Navoiy shahri shaharsozlikning zamonaviy tamoyillarini aks ettirdi O'zbekistonning yangi sanoat shahri zamonaviy shaharsozlik talablariga to'liq javob beradi, unda sanoat zonalari, turar joylar, jamoat va turar joylar, transport va transport ob'ektlari oqilona va har tomonlama tashkil etilgan bo'lib, mehnat va dam olish uchun eng yaxshi sharoitlarni yaratadi. Shaharni loyihalashda me'morlar nafaqat ko'chalar, maydonlar va magistral yo'llarni shinam va chiroyli qilishga, balki har kuni odamni o'rab turgan o'ziga xos qulay va jozibali yashash muhitini, qulay va unutilmas keng kvartallarni yaratishga intildilar.[3]

Turli me'moriy ifodadagi turar-joy binolarini tiklash, ulardan turli kompozitsiyalar yaratish bilan birga uylar orasidagi yashil maydonlar, o'yin maydonchalari, kattalar uchun dam olish joylari va o'smirlar uchun o'yin maydonchalari yaratilgan. Ko'p qavatli binolardan foydalanish mikrorayonning kompozitsion tuzilishida o'ziga xosligini ko'rsatdi. Baland ko'p qavatli uylar va qiya uzun savdo markazlari noyob, ko'zni qamashtiruvchi san'at va makon yaratadi.

Ko'p qavatli turar-joy binolari viloyat markazlari qanday joylashganligini ko'rsatadi va shu bilan birga aholiga atrofga qulay ko'rinish beradi. Butun ichki makonni yagona me'moriy kompozitsiyaga birlashtirgan kvartallarda xiyobonlar qurilishi ayniqsa keng landshaftni ko'rsatdi. Kun davomida salqin soyani ta'minlaydigan daraxtlarni ekish kechki dam olish uchun yaxshi sharoit yaratadigan ochiq joylar bilan almashtiriladi. Dekorativ hovuzlar, ariqlar va favvoralar atrofi yam-yashil maysazorlar bilan qoplangan. [4]

An'anaviy gidrotexnika inshootlari tarmog'i-kanallar sug'oriladigan daraxtlar bilan bir qatorda o'ziga xos kompozitsion bezak bo'lib xizmat qiladi. Turar-joy binolarining bir nechta guruhlari, ularning turli balandliklari, turli uzunlikdagi binolar, devorlardagi bezaklar, quyosh panellari, engil to'siqlar - bularning barchasi shaharning ichki yaxlitligiga kerakli xilma-xillikni berdi. Tabiat tekisligi me'morlardan unutilmas shahar qiyofasini yaratishga e'tibor qaratishni talab qildi. Binolar shahar chekkasidan markazga ko'tarilishda davom etadi, bu erda asosiy osmono'par bino - viloyat hukumati binosi tumanning asosiy ma'muriy va mafkuraviy poydevori tuzilishini to'ldiradi.

Adabiyotlar ro'yxati

1. Qodirova T.F. Mustaqillik yillarida O'zbekiston arxitekturasi. T: 2009 yil.
2. Asqarov Sh. Arxitektura. O'zbekiston san'ati, T., 2001, 1-bet. 12-25.
3. Zoxidov P., Qodirova T. Arxitektura. "O'zbekiston Respublikasi entsiklopediyasi". T., 1997, b. 551.
4. Исламова, Д. Г., Махмудова, Н., Аликулова, Г. (2022). ПЛАНИРОВОЧНАЯ СТРУКТУРА И АРХИТЕКТУРА ГОРОДА УРГУТА.
5. Исламова, Д.Г., Хошимов, А., Жураев, Т. (2018). ВОССТАНОВЛЕНИЕ ИСТОРИЧЕСКИХ ГОРОДСКИХ ЦЕНТРОВ. Актуальные научные исследования в современном мире, (4-12), 53-55.
6. Gayratovna, I. D., Erkinovna, I. Y. (2022). ARCHITECTURE OF THE MOSQUE OF CENTRAL ASIA AESTHETIC EXPRESSION. Galaxy International Interdisciplinary Research Journal, 10(2), 684-687.

